

Arendal, 31. Mars 2025

Innspill til forvaltningen av Raet Nasjonalpark

Som representant for mitt naturvernsselskap [VISION 52](#) i rådgivende utvalg (RU) for Raet nasjonalpark, og som medlem av [IUCN World Commission on Protected Areas \(WCPA\)](#), vil jeg gjerne komme med følgende grunnleggende innspill fra naturvernsynspunkter til videre utvikling av Raet nasjonalpark:

Med utgangspunkt i at nasjonalparkstyret og Miljødirektoratet i første omgang vil prioritere innspill på **landarealene** i nasjonalparken, gis følgende grunnleggende anbefalinger:

1. Av hensyn til spesielle kulturminner og geologiske strukturer (særlig raet som har gitt parken sitt navn) er det naturlig at slike områder holdes synlige. Disse bør derfor kartfestes og forvaltes på en hensiktsmessig måte.
2. For spesielle, tradisjonelt skjøttede naturtyper som kystlyngheier kan skjøtselstiltak anbefales, særlig hvis de utføres av private grunneiere selv. Disse områdene, som tilsvarer IUCN-kategorien landskapsvernområder, bør imidlertid ikke dekke mer enn 10-20 % av landarealet i nasjonalparken, og de bør ikke berøre eldre skogbestander.
3. For spesielle områder som er viktige for beskyttelse av arter eller artssamfunn som ellers er sjeldne i Norge (f.eks. områder med stor diversitet i sommerfuglfaunaen eller spesielle hekkeområder for sjøfugl), kan det vurderes om det er hensiktsmessig med spesielle artsverntiltak. Disse områdene vil tilsvare IUCN-kategori VI for naturreservater.
4. I det aller meste av nasjonalparkens landareal eller på øyene og i skjærgården bør fri utvikling av naturlige prosesser prioriteres, og

det bør ikke innføres skjøtselstiltak. Disse områdene, der naturen får lov til å være natur, skal representativt dekke ulike naturtyper som er typiske for regionen.

5. Det må sørges for at nasjonalparkforvaltningens budsjett og arbeidskraft ikke bindes opp i langsiktige og storstilte vedlikeholdstiltak. I nasjonalparken skal naturen kunne utvikle seg så uforstyrret som mulig av menneskelige inngrep.

Selv om det foreløpig ikke forventes noen innspill på det marine området (98%) av nasjonalparken, vil jeg benytte anledningen til å gjøre nasjonalparkforvaltningen, og spesielt Nasjonalparkstyret, oppmerksom på følgende store muligheter for å gjøre Raet nasjonalpark til den første «ekte» (IUCN-kriteriene) nasjonalpark på Norges fastland:

Det er bare to store utviklingstiltak som skal til, og det er gode grunner til at de er lettere å gjennomføre i Raet nasjonalpark enn i andre områder i Norge:

A) Avslutt all jakt i hele nasjonalparken.

Mange land rundt om i verden har opplevd den såkalte «nasjonalparkeffekten», som innebærer at dyrene mister frykten for mennesker når jakten er over, og dermed utvider leveområdet sitt og blir en tilgjengelig attraksjon for besøkende. I årenes løp har jeg selv kunnet studere dette i Vadehavet og demonstrere det for andre ved hjelp av steinkobbe og ringgås.

Danske ornitolog Hans Meltofte har analysert tusenvis av data fra hele verden om vannfuglers fluktavstand fra mennesker og båter i områder der det drives jakt på vannfugler, sammenlignet med jaktfrie områder. Resultatet av studien hans:

Fluktdistansen til jaktbare vannfuglbestander er 10-12 ganger så stor som for ikke-jaktbare bestander i regioner med lite eller ingen jakt. Målt i kvadratmeter er arealet uten vannfugler i

jaktbare bestander en faktor 100 større enn i ikke-jaktbare deler av verden.

Som man kan se på historiske bilder, spilte vannfugljakt trolig en stor rolle i tidligere tider i området som i dag er Raet nasjonalpark. Et større antall jaget alkefugler og lomvi vitner om at disse fuglene var langt mer tallrike i tidligere tider enn i dag. I dag er det åpenbart bare et fåtall jegere som fortsatt er aktive i nasjonalparken, og jakt kan ikke lenger regnes som en økonomisk eller annen viktig faktor for regionen. Det burde derfor ikke være så politisk vanskelig å overtale disse få jegerne til å utøve sin interesse bare utenfor nasjonalparken.

Ikke bare fuglekikkere og fotografer ville bli belønnet, men også alle andre besøkende i nasjonalparken. De ville bli en langt mindre forstyrrende faktor selv, men kunne oppleve et mye rikere dyreliv på kortere avstand. Samtidig ville dyrene få et opptil 100 ganger større område til disposisjon, som de kunne bruke og leve i.

B) Innføring av “No-take Zones” i mer enn halvparten av nasjonalparken.

Undervannsverdenen er den desidert viktigste og mest verdifulle delen av Raet nasjonalpark, og kan ses i rapporten 2024-38 fra Havforskningsinstituttet. Derfor fortjener dette området mye mer oppmerksomhet. Her bør vern og forskning gå hånd i hånd. Mye om mangfoldet av liv er ennå ikke oppdaget. Den ødeleggende effekten av storstilt fjerning av marine dyr og fysiske skader på havbunnen gjennom bunntråling kan man bare ane.

Det faktum at til og med Fiskeridepartementet har innført forbud mot fiske etter torsk, som har gått drastisk tilbake i de lokale bestandene, viser at virkemiddelet (i det minste midlertidig) fredning også her brukes for å gjenoppbygge bestandene.

Hummerreservatet som er opprettet for forskningsformål i Flødevigen-området, viser også hvordan fisket kan dra nytte av «no-take zones». «Spillover-effekten» for lokale hummerfiskere er her demonstrert på en imponerende måte.

Som marinbiologer har kunnet vise i mange eksempler rundt om i verden, og som Havforskningsinstituttets rapport 2024-30 om Raet nasjonalpark forklarer, vil innføring av fiskefrie soner sannsynligvis ha en svært positiv innvirkning på mangfoldet av liv i sonene og på fisket i nærheten av sonene.

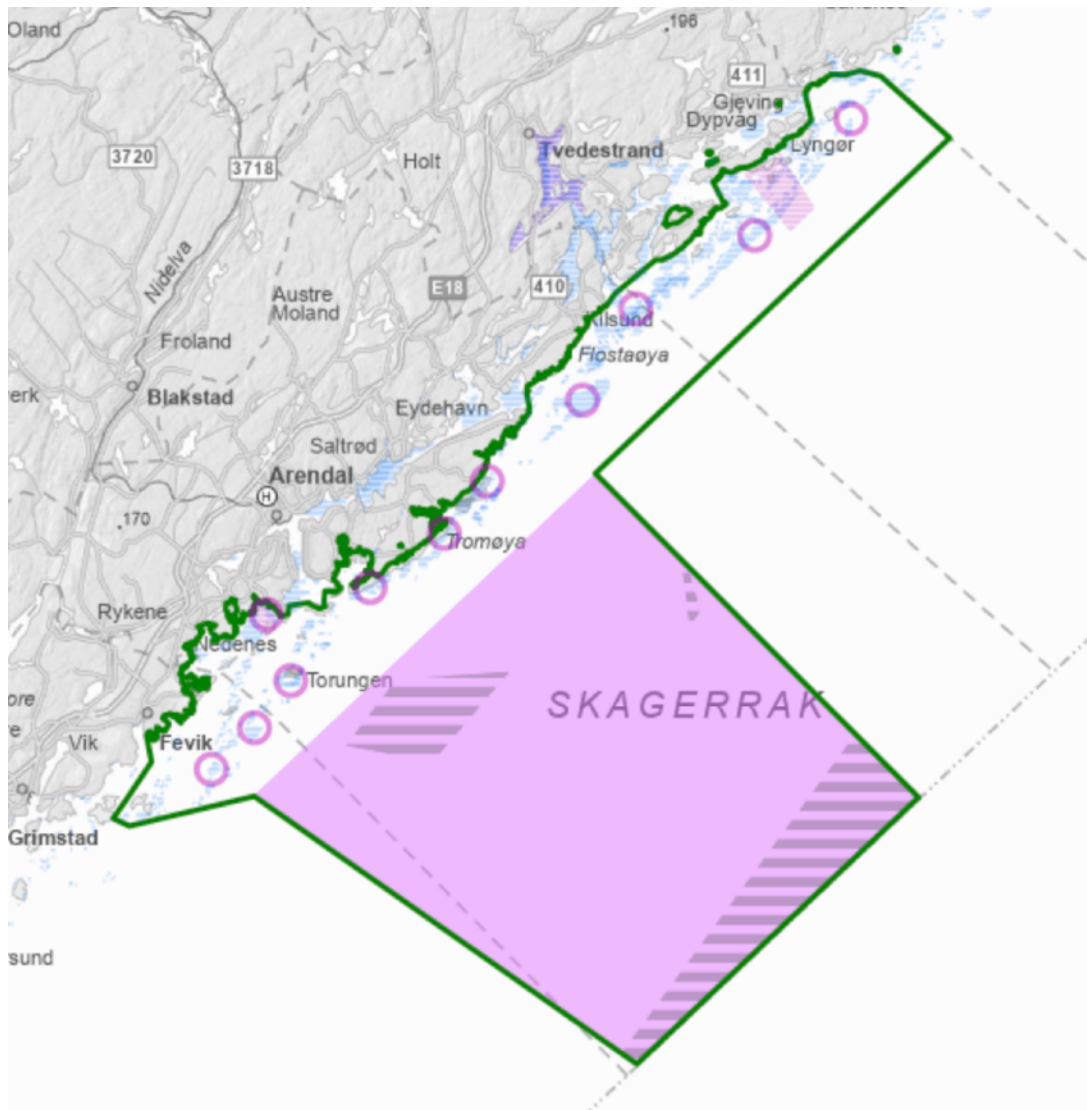
Den viktigste faktoren her er at fisk og andre marine dyr blir eldre og større i fiskerifrie soner og produserer eksponentielt flere avkom med økende størrelse, og i noen tilfeller også oftere.

Målet om en «ekte» nasjonalpark i henhold til IUCN-kriteriene, potensielt Norges første, kan oppnås ved å ikke ta eller skade dyr og andre naturelementer fra i det minste størstedelen av nasjonalparken.

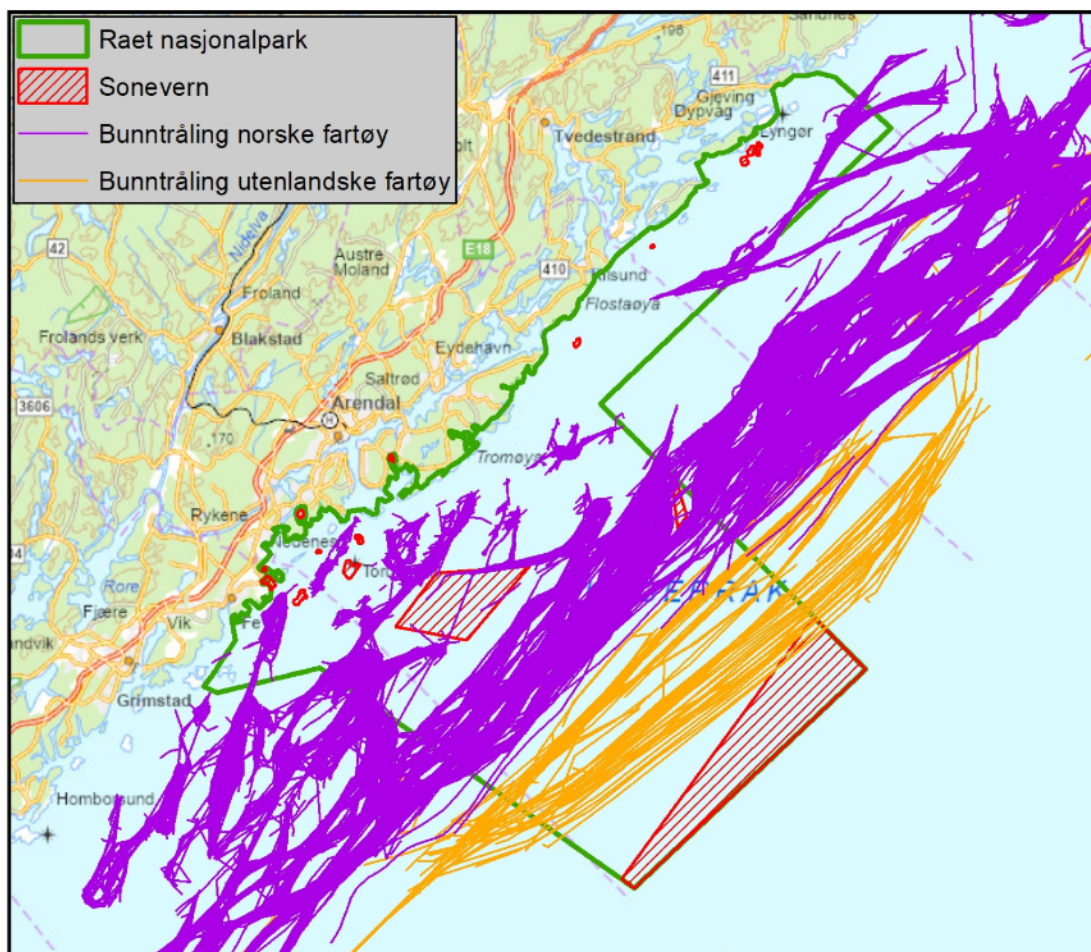
Samtidig foreslår vi å dele nasjonalparken i to områder for å holde restriksjonene på lokale fiskere og fritidsfiske på et akseptabelt nivå:

(a) Sokkelområdet på øyene og i skjærgården, som utgjør omtrent halvparten av nasjonalparken. Her bør det i samarbeid med forskningsinstitutter utvikles kriterier for særlig verdifulle områder som kan brukes til å innføre mindre fiskeforbudssoner. I størstedelen av dette indre området av nasjonalparken er det fortsatt tilstrekkelig plass til fiskeaktiviteter.

- (b) **Et stort, sammenhengende område som strekker seg som et transekt på tvers av ulike habitater i dypere marine soner.** Her bør et grunnleggende forbud mot fiske, først og fremst bunntørling, tre i kraft så snart som mulig, og overvåking av beskyttelseeffekten bør overlates til havforskningsinstitusjonene allerede fra starten av.

Detaljerte kart over disse forslagene til No-take soner finner du her: <https://kart.asplanviak.no/share/539a58cb551a>

Figur 28. Spordata (VMS) for tråling av norske og utenlandske fiskefartøy (filtrert på hastighet mellom 0,8 og 2,5 knop) i og rundt Raet nasjonalpark for perioden 2019 til august 2024. Kilde: Thomas Køppen/Fiskeridirektoratet.

Fig. 28 ovenfor fra Havforskningsinstituttets rapport 2024-38 om Raet nasjonalpark viser i hvilke områder det hittil har foregått store fiskeriaktiviteter, spesielt bunntråling. I de dypere områdene er det danske fiskefartøyer som står for disse aktivitetene. I hvilken grad lokale fiskeriselskaper vil bli berørt av den store vernesonen (eller senere kunne dra nytte av ringvirkningene), må diskuteres i detalj med dem. Innføringen av vernesonen betyr ikke nødvendigvis at fiskefartøyene må ta omveier for å nå sine bruksområder utenfor sonen. Gjennomfart uten fiske bør fortsatt være tillatt, på samme måte som at skipsfarten ikke er begrenset i hele nasjonalparken.

En studie jeg nettopp har påbegynt, viser at det finnes mange imponerende eksempler rundt om i verden på at fiskeforbudssoner til å begynne med ble møtt med betydelig motstand fra lokale fiskeriinteresser, men at de samme fiskerne senere ble tilhengere fordi de innså hvilke fordeler fisket rundt slike soner hadde.

Jeg ser det som en stor mulighet for de tre nasjonalparkkommunene Grimstad, Arendal og Tvedestrand til å gå foran som et eksempel for hele Norge på en nasjonalpark som fortjener navnet sitt og ikke bare er et enkelt landskapsvernområde eller "paper park". Norge har for øvrig vært spesielt aktive i FN for å nå målet som CBD satte i 2022 om å effektivt verne 30 % av verdens land- og havområder innen 2030. Ved å bruke eksemplet med en jaktfri Raet nasjonalpark med reelle og store verneområder kunne norske myndigheter vise at de mener alvor, og at de ved å gjennomføre 30x30-målet på en positiv måte også styrker nasjonalparkutviklingen i andre deler av verden i stedet for å svekke den gjennom fraværet av reelle nasjonalparker.

Det ville glede meg om forslagene mine blir positivt mottatt, og om vi kan videreutvikle og gjennomføre dem sammen med nasjonalparkforvaltning, nasjonalparkstyret, medlemmene i rådgivende utvalg, andre lokale interessenter (særlig fiskere) og relevante forskningsinstitusjoner.

Dr. Peter Prokosch
Sukkerheia 4
N-4816 Kolbjørnsvik, Norway
Tel. +47-90254755
Email: peter.prokosch@gmail.com

